

YEREL HALKIN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM GELİŞİMİNE YÖNELİK TUTUMLARI: BOZCAADA ÖRNEĞİ

RESIDENTS' ATTITUDES TOWARD SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT: THE CASE OF BOZCAADA ISLAND

Erol DURAN¹

Özet: Bu çalışmanın amacı dışarıya kısmen daha kapalı adalarda yaşayan yerel halkın, sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarını araştırmaya dönük bir yapısal model sunmaktır. Yerel halk tutumlarını etkileyen faktörler beş gizil yapı ve altı hipotezden oluşan bir model üzerinden sınanmıştır. Bu kapsamda Bozcaada Türkiye’de yaşayan 130 haneden elde edilen veriler analize tabii tutulmuştur. Elde edilen verilere LISREL 8,54 yapısal eşitlik paket programı aracılığıyla doğrulayıcı faktör analizi ve yol analizi başarıyla uygulanmıştır. Aynı zamanda açık uçlu soruların çözümünde içerik analizinden faydalanılmıştır. Sonuçlar yerel halk desteğinin tüm yapılardan; özellikle “turizmden fayda sağlama” ve sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik “uzun dönem planlama” faktörleri arasındaki ilişki düzeyinden, yüksek oranda etkilendiğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Turizm gelişimi, Yerel halk, Tutum, Yapısal eşitlik modeli, İçerik analizi

Abstract: The objective of this study is to showcase a structural model that explores residents’ attitudes towards sustainable tourism development in islands which are partially isolated to the external world. Factors influencing residents’ attitudes were examined using a model consisting five latent constructs and six path hypotheses. Within this context, findings from 130 resident-respondent houses from Bozcaada Island, Turkey were analyzed. Utilizing LISREL 8,54 structural equation analysis package, a confirmatory factor analysis and path analysis were performed successively on the collected data. Also content analysis was employed for testing the data from open-ended questions. Results indicated that the residents’ support is likely to be strongly affected by most constructs, especially by the relationship between “tourism benefits” and “long term plan” factors for sustainability.

Keywords: Tourism development, Residents, Attitude, Structural equation model, Content analysis

1 Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu

GİRİŞ

Dünyada en hızlı ve istikrarlı büyüyen sektörlerden biri olarak turizm, doğal, çevresel ve kültürel kaynaklara yoğun olarak ihtiyaç duyan ve bunları ekonomik bir girdi olarak kullanan bir endüstridir (Duran, 2011). Bu bakımdan, giderek artan uluslararası turist hareketleri, beraberinde mevcut destinasyonlarda sosyal, kültürel ve çevresel taşıma sorunları yarattığı gibi, yeni destinasyonlara yönelik ilgiye ve düzenli bir arayışa da neden olmaktadır. Yeni destinasyonların bir turistik ürün olarak sunulması, sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir gelişme kavramlarını da beraberinde getirmiştir. Turizme yeni açılan bir yörede sağlıklı turizm gelişiminin sağlanması, yerel halk-turist ilişkilerinin ve etkileşiminin daha sağlıklı yürütülmesiyle, turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel boyutlarıyla olumlu etkilerinin olabilecek en yüksek seviyelere çıkarılması, olumsuz etkilerinin ise olabilecek en düşük seviyelere indirilmesiyle mümkündür.

Sürdürülebilir turizm gelişimi, her alanında yerel halkın desteğini ve faydasını gerektiren uzun dönemli bir yaklaşım olarak düşünülmektedir (Assante, Wen ve Lottig, 2010; 4). Araştırmalar herhangi bir turizm gelişim projesinin başarısının yerel halk farkındalığı, bilgisi ve desteği ile mümkün olabileceğini vurgulamaktadır (Gürsoy, Jurowski ve Uysal, 2002, Jurowski 1994) . Bu bakımdan, turizme yeni açılan destinasyonlarda, sadece yerel kültüre ve kimliğe, çevresel değerlere ve yapısal bütünlüğe saygılı turizm gelişim projeleri yürütmeye çalışmak, yerel halk farkındalığı, bilgisi ve desteğinden yoksun olduğu sürece çok büyük başarılar elde edemeyecektir. Bu nedenle yerel halkın turist ve turizm algısının belirlenme-

si, gelişim sürecine katılımını sağlayacak bilgi, farkındalık ve desteğin yaratılması turizm gelişim projeleri ve süreçleri açısından önemli bir konudur. Günümüzde kitlesel turizm hareketlerinin yıkıcı etkilerine maruz kalmamış olan adalar, sürdürülebilir turizm gelişiminin odağında yer almakta, yavaş ada, eko-ada vb. kavramlarla adalar turizme sunulmaktadır. Bu kapsamda Bozcaada, bağları, bağ evleri, bol iyotlu havası, restore edilerek turizme kazandırılan yerel mimarisi, tarihsel kimliği ve doğal zenginlikleri ile sürdürülebilir turizm gelişimi için önemli bir kaynak teşkil etmektedir (Türemez ve Kalpaklıoğlu, 2008).

Bu çalışmada, uluslararası turizm hareketlerine kitlesel çapta maruz kalmamış olan Bozcaada'da yerel halkın turizme ve sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumu, sosyal değişim teorisi çerçevesinde belirlenen 4 faktör üzerinden bir model oluşturularak yapısal eşitlik modeli (YEM) ile ölçülmüştür. Sosyal değişim teorisine göre yerel halk, turizm sonucu istenmeyen ve kabul lenilmeyecek maliyetlerin olmayacağına inandığı takdirde turistlerle mübadelede bulunacaktır. Başka bir deyişle, yerel halk turizmin farklı etki alanlarındaki sonuçlarının olumlu taraflarının, olumsuz yönlerinden daha fazla olacağı fikrine sahip olursa, turizm gelişim sürecine dâhil olacak ve turizme katkı sağlayacaktır (Cengiz ve Kırkbir, 2007).

İLGİLİ YAZIN

Araştırmacılar ana kıtalarla karşılaştırıldığında adaların sahip oldukları özellikler sebebi ile ekonomik gelişim sürecinde bazı temel engellerle karşılaştıklarını belirtmektedirler (Briguglio ve Briguglio, 1996; Falcon ve Munoz, 1999). Rajotte (1980), European Island Agenda (1997) ve

Lockhart ve diğerlerine (1993) göre bu özellikler, sosyo-demografik, kısıtlı kaynaklar ve ekonomik kısıtlılıklar olarak sınıflandırılmaktadır. Hızlı nüfus artışı ve buna cevap veremeyen işsizlik oranları ile kalifiye insan gücü yetersizlikleri gibi faktörler, gelişim sürecini engelleyen temel sosyo-demografik faktörler olarak vurgulanmaktadır. Kaynak kısıtlılıkları ise gelişim sürecinde önemli bir diğer faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle su kaynaklarının kısıtlılığını, karasal alan yetersizliğini, tarım alanlarının ve gıda ürünlerinin yetiştirilmesindeki temel unsurların kısıtlılığını bu kapsamda değerlendirmek mümkündür. Son olarak büyük pazarlara girişi kısıtlayan coğrafi izolasyon gibi ekonomik faktörler, turizmi adalar için önemli bir gelişim unsuru olarak ortaya çıkarmaktadır. Bu durum adaların mevcut kaynaklarını sıkıntıya sokmadan, planlı bir turizm gelişim sürecine girmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla turizm gelişim süreci, aynı zamanda bu gelişim sürecinden etkileneceği varsayılan yerel halkın da desteğini gerektirmektedir. Araştırmalar, yerel halkın turizme desteğinin, ekonomik (Perdue vd, 1990, Cengiz ve Kırkbir, 2007), sosyal (Fesenmaier, 1996; Duran, 2010;), kültürel (Duran, 2011, Mason, 2000; Harrill ve Potts, 2003) ve çevresel (Liu vd., 1987; McGehee vd., 2002; Vesey ve Dimanche, 2000) sonuçlara göre şekillendiğini göstermektedir.

Turizmin etkileri ile yerel halkın turizme yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik olarak ilk olarak Doxey bir model önermiştir. Doxey (1975) geliştirdiği irridex (kızgınlık) modeli ile turizmin geliştiği bölgelerde bazı evrelerden geçtiğini belirtmiş ve bu evreleri modelde 'hoşnutluk' 'ilgisizlik' 'kızgınlık' ve 'düşmanlık' evreleri olarak gruplandırmıştır. Model, Long ve

arkadaşları, (1990) tarafından yapılan araştırma sonuçları ile geliştirilmiş, yerel halk tutumlarının turizm gelişim sürecinin ilk dönemlerinde olumlu iken ilerleyen evrelerde olumsuzla döndüğü vurgulanmıştır. Model ile yerel halk tutumlarının turizm gelişim evreleri çerçevesinde tek yönlü (olumludan-olumsuzla) değiştiği vurgulanmakta, yerel halk tutumlarının her evrede homojen bir nitelik taşıdığı belirtilmektedir (Mason, 2000). Bunun yanında turizm gelişim evreleri boyunca yerel halkın sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısı ve özellikleri çerçevesinde turizm gelişimine yönelik tutumların heterojen (çok boyutlu) bir yapı sergilediği de vurgulanmıştır (Brougham ve Butler, 1981, Rothman, 1978). Bu kapsamda Jurowski vd. (1997) önerdikleri model çalışması ile yerel halkın turizmden sağladıkları ekonomik faydaya göre turizm gelişiminin çevresel, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik etkilerine yönelik algılarının ve tutumlarının değişim gösterdiğini vurgulamıştır.

Son yıllarda kitlesel turizm hareketlerinden ziyade, sosyal, kültürel, çevresel ve mimari açıdan turizmin yoğun etkisiyle yıpranmaya maruz kalmamış bölgelere yönelik talebin arttığı görülmektedir. 2000'li yıllarda tatil turizmi talebi yerine kültür, sağlık, kongre, yatçılık, eğlence, kırsal yaşam tarzı vb. alternatif turizm faaliyetleri ve türleri tercih edilmeye başlanmış ve bu yönde bir talep artışı meydana gelmiştir. Bu talep, beraberinde yeni destinasyonların oluşması ve bu destinasyonlarda sürdürülebilir turizm gelişiminin sağlanması gibi kavramlar beraberinde getirmektedir. Bu durum, son yıllarda turizme yeni açılan destinasyonlarda yaşayan yerel halkın turizm algısı ve tutumlarının değişik boyutlarıyla incelenmesine yönelik araştırmaların tekrar artmasını sağlamıştır. Bu

kapsamda Harrill ve Potts (2003) Charlston'da yaptıkları çalışma ile yoğun turistik faaliyetlerin yoğun olduğu bölgelerde yaşayan insanların, bu bölgelerden biraz daha uzak mesafelerde yaşayanlara göre daha olumsuz bir tutum sergilediklerini belirlemişlerdir. Benzer şekilde, Gürsoy ve Jurowski (2002) turizmin yoğun olduğu bir rekreasyon alanının çevresinde bulunan yerleşim alanlarında yaptıkları çalışmada, turistik ön bölgelere yaklaştıkça yerel halkın turizmin faydalarına yönelik olumsuz bir algıya sahip olduklarını ve turizm gelişim sürecine dahil olmak ve destek olmak istemediklerini belirlemişlerdir. Vesey ve Dimanche (2000), yaptıkları araştırma ile yerel halk tutumları ile ekonomik bağımlılık arasında ilişki belirlemişlerdir. Buna göre, turizmden gelir elde eden yerel halkın turizme ve turizm gelişim sürecine yönelik daha olumlu bir algıya sahip oldukları ve bu sürece aktif olarak destek vermeye çalıştıkları görülmüştür. McGehee vd. (2002) Arizona'da bulunan on iki değişik toplum üzerinde yaptıkları çalışma ile sosyal değişim teorisi kapsamında bireysel fayda ile turizm gelişimine destek olma faktörleri arasında ilişki belirlemişlerdir. Buna göre turizmden bireysel olarak fayda sağlayan yerel halkın turizm kavramına yönelik olumlu bir algıya sahip oldukları ve turizm gelişim sürecine aktif olarak destek verdikleri belirlenmiştir.

Türkiye'ye yönelik yapılan çalışmalarda ise yine benzer sonuçların elde edildiği görülmektedir. Buna göre; Var vd. (1985), Marmaris'te yaşayan yerel halk üzerinde yaptıkları bir çalışmada, turizme yeni açılmaya başlayan bölgede yerel halkın turizmi konaklama ve ağırlama hizmetlerini arttıran ve dolayısıyla ek gelir getiren, yeni iş olanakları yaratan ve işsizliği azaltan bir

sektör olarak algıladıklarını belirlemişlerdir. Liu vd. (1987), Hawaii, Kuzey Galler ve İstanbul'da yaptıkları bir çalışmada, yerel halkın turizmin, ekonomik faydalarına rağmen çöp ve atıklardan ve doğal yaşamın dejenerasyonundan oluşan bazı olumsuz çevresel etkilere sahip olduğunu düşündüklerini belirlemişlerdir. Akış vd. (1996), Kıbrıs'ta yaşayan Rum ve Türk toplumu üzerinde yaptıkları bir araştırma ile turizm gelişim sürecinde, yüksek ücretli işlerden düşük ücretli işlere doğru düşüş, vergi yükümlülüklerin artması, yerel sosyal statülerin ve ekonomik statülerin değişiminden kaynaklanan olumsuz bir algının ve buna bağlı olarak olumsuz bir tutumun ortaya çıktığını belirlemişlerdir. Çavuş ve Tanrısevdi (2002), Kuşadası'nda yaptıkları bir çalışma ile yerel halkın yaşı ve yörede yaşama süresi ile turizm gelişimine yönelik tutumları arasında ilişki bulmuşlardır. Buna göre Kuşadası'nda yaşayanların, yörede yaşama süreleri arttıkça turizm gelişimine yönelik algılarının ve tutumlarının olumsuzla doğru yöneliş gösterdiği belirlenmiştir. Akova (2006), Cumalıkızık'ta yaptığı araştırma ile 2001 ve 2003 yılları arasında yerel halkın turizm gelişimine yönelik algılarının ve tutumlarının olumsuzdan olumluya doğru bir gelişim gösterdiğini belirlemiştir. Cengiz ve Kırkbir (2007), Bodrum'da yaptıkları çalışmada, turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel boyutlarının, turizmin toplam etkisini farklı derecede belirlediğini, turizmin toplam etkisinin de yerel halkın turizme destek verme düzeyini şekillendirdiğini belirlemiştir. Gümüş ve Özüpekce (2009) Foça'da yaşayan yerel halkın turizmin etkilerine yönelik olumlu bir algıya sahip olduğunu, bunun yanında öğrenim durumu arttıkça turizmin çevresel etkilerine yönelik kaygıların daha yüksek olduğunu belirle-

mişlerdir. Çalışmada, Foça'da turizmin yerel halk tarafından ekonomik getiri boyutuyla algılandığı ve değerlendirildiği belirlenmiştir. Duran ve Özkul (2012), yaptıkları araştırma ile Akaçakoca'da yaşayan yerel halkın turizmden fayda sağladıkça turizm gelişimine yönelik tutumlarının da pozitif yönde artış sağlandığını bulmuşlardır.

Yapılmış olan araştırmaların ortak özellikleri, gelişim aşamalarının başlangıcından sonuna doğru yerel halk desteğinden yoksun turizm gelişim planlarının, olumludan olumsuz doğru bir algı ve tutuma sebep olduğunu ve uzun dönemde yörede geri dönüşmesi zor tahribatlara yol açtığını göstermektedir.

BOZCAADA'DA TURİZMİN MEVCUT YAPISI

Antik çağda Leukophrys, Yunan Mitolojisinde ise Tenedos adıyla bilinen Bozcaada'nın ilk sakinleri Akaların bir kolu olduğu ve M.Ö. 2000 yıllarında yerleştikleri tahmin edilen Pelasglar'dır (Pelazgiler). Akalardan sonra Ada'ya sırasıyla Fenikeliler, Atinalılar ve Yunanlılar, Persler, Büyük İskender imparatorluğu, Bergama Krallığı, Romalılar, Bizans imparatorluğu hâkim olmuştur. Ada ilk defa 1455 yılında Fatih Sultan Mehmet devrinde Osmanlı İmparatorluğu'na katılmıştır. Osmanlı ile Venedik arasında Bozcaada için mücadeleler olmuş, Ada zaman zaman Venedik hâkimiyetine girmiştir. 1912 yılında Balkan Savaşı sırasında Yunan donanması işgal edilmiş olup, Lozan Antlaşması sonucunda 20 Eylül 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'ne bağlanmıştır. Çanakkale İline bağlı olan Bozcaada İlçesi, Ege Denizi'nin kuzey-doğusunda Çanakkale Boğazı'nın 12 denizmili güneyinde yer alan bir adadır. Çanakkale İl Merkezine 25 mil, Gökçeada'ya 17 mil,

Limni'ye 26 mil, Midilli'ye 27 mil, ulaşımın sağlandığı Ezine İlçesi Geyikli Beldesi Yüksekliği Feribot İskelesine 4 mil uzaklıktadır. Çevresi 38 km tutan Bozcaada'nın alanı 36.67 km² olup, etrafındaki irili ufaklı 17 adacık (0.93 km²) dâhil olmak üzere 37.6 km²'lik yüzölçümüne sahiptir. Bu adacıklardan en büyüğü 800 dönümlük arazisi ile halk arasında Tavşan Adası diye bilinen Mavriya Adası'dır (www.bozcaada.gov.tr).

Bozcaada, Türkiye'nin köyü olmayan tek ilçesi konumundadır. Küçük yüzölçümüne rağmen sahip olduğu turistik ürün çeşitliliği ile deniz güneş kum üçlüsünün oluşturduğu kitlesel kıyı turizminden çok alternatif turizm türlerine hitap etmektedir. Dolayısıyla adaya yönelik turist hareketleri büyük kitlesel gruplardan çok bireysel ziyaretçiler üzerinden ortaya çıkmaktadır (Türemez ve Kalpaklıoğlu, 2008). Adada yıl boyunca düzenlenen uçurtma festivali, Şarap Tadım günleri, Yerel Tatlar Festivali, Açık Deniz Yat Yarışı, Ayazma Panayırı, Dostluk Gecesi, Ozanın Günü ve İlyada Okumaları, Bağbozumu Festivali ve Dağ Bisikleti Festivali gibi etkinlikler önemli bir turistik ürün niteliği taşımaktadır. Bunun yanında, zengin flora ve faunası ile temiz deniz ve plajlarına ek olarak Bozcaada Kalesi, Yeni Kale, Namazgâh Çeşmesi, Meryemana Kilisesi, Aya Paraskevi Ayazması, Alaybey Camii gibi tarihi eserleri ve adaya özgü mimari kimlik, adanın turistik ürün çeşitliliğini oluşturmaktadır (www.bozcaada.gov.tr).

ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırma süresince elde edilen verilerin analizinde iki yöntem bir arada kullanılmıştır. Veri setinde oluşturulan birinci ve ikinci bölümdeki soruların analizinde Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) kullanılmış, açık uçlu soruların bulunduğu üçüncü

bölüm verilerinin çözümünde ise içerik analizi kullanılmıştır.

Araştırmacılar veri setini oluştururken doğrudan gözlenen ve ölçülen değişkenlerin yanında gözlenemeyen değişkenlerle de ilgilenirler. Bu değişkenler direkt gözlenemediğinden doğrudan ölçülemezler. Bu değişkenlere gizil (latent) değişkenler veya faktörler denir. Yapısal eşitlik modelleri (YEM) gözlenen ve gözlenemeyen değişkenler arasındaki nedensel ilişkilerin sınanmasında kullanılan kapsamlı bir istatistiksel tekniktir. YEM gizil değişkenler seti arasında bir nedensellik yapısının var olduğunu ve gizil değişkenlerin gözlenen değişkenler aracılığıyla ölçülebildiğini varsayar (Yılmaz, 2004). YEM, verilen bir modeldeki gözlenen değişkenlere (hem bağımlı hem bağımsız) ilişkin ölçüm hatalarını açıkça hesaba katan bir yöntemdir. İçerik analizi ise, her türlü sembolik davranışın betimlenmesinde ve içeriğinin analizinde kullanılan, sistematik, nicel ve nesnel bir yöntemdir (Berry, 1999: 3).

Yapılan araştırmalar, bir destinasyonda turizm gelişiminin yerel halk desteğinden ve paydaş işbirliğinden yoksun bir şekilde yürütüldüğünde Doxey'in İrridex modelindeki aşamaların genel olarak gerçekleştiğini göstermektedir (Doxey, 1975; Long vd, 1990, Mason ve Cheyne, 2000). Bu kapsamda turizm gelişim süreci öncelikle yörede olası potansiyel faydaları nedeniyle mutlulukla karşılanmakta, gelişim sürecinin ilerleyen aşamalarında turizme ve turiste yönelik bir ilgisizliğe dönüşmektedir. Turizmin hareketlerinin yoğunlaşmasından kaynaklanan hizmetlerin gecikmesi, sosyal statülerin değişmesi, geçmişe dönük özlemin artması vb., sorunlar yüzünden turizme ve turiste yönelik algılar ve tutumlar kızgınlığa dönüşmekte

ve yörenin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel taşıma kapasitesinin aşılmasından kaynaklanan çok boyutlu yozlaşmanın başlamasıyla oluşan son evrede ise yerini turizme yönelik düşmanca bir algıya ve turiste karşı düşmanca bir tutuma bırakmaktadır (Doğan, 2004, Rızaoğlu, 2003). Bu noktada bireysel olarak turizmden ekonomik fayda sağlanması, turistlerle kurulan iletişimin boyutları ve sıklığı, eğitim düzeyini yüksekliği gibi faktörler mevcut algı ve tutum evrelerinde farklılıklara yol açabilmektedir (Gürsoy vd., 2000; Jurowski vd., 1997; Gümüş ve Özüpekce, 2009; Keogh, 1990).

Araştırmada yerel halkın turizmin sosyo-kültürel etkileri, çevresel etkileri, ekonomik etkileri ve uzun dönemli planlamaya dönük tutumları ile turizmden fayda sağlama faktörü gizil değişken olarak belirlenmiştir. Ayrıca uzun dönem planlama ve turizmden fayda sağlama gizil değişkenleri ikinci düzey ölçüm modeline sahiptir. Beş gizil değişken arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik model Şekil 1 de verilmiştir. Araştırma kapsamında kurulmuş olan hipotezler aşağıdaki gibidir.

H₁: Turizmden fayda sağlayan yerel halkın turizmin olumlu etkilerine yönelik algıları ve tutumları artar:

Yerel halkın turizmden gelir elde ettikçe, turizm gelişimine ve turiste yönelik daha olumlu bir tutum sergiledikleri yapılan araştırmalarda sıkça vurgulanmıştır. Bu kapsamda pek çok araştırmacı uzun dönemli sürdürülebilir turizm gelişimi ve turistik ürün oluşum süreci için yerel halkın turizmden gelir elde etmesinin önemine değinmiştir. Turizmden dolaylı ya da doğrudan gelir elde eden yerel halk bulunduğu bölgenin toplumsal, kültürel, çevresel ve mimari değerlerinin de koruyucusu olmaktadır

(Doğan, 2003, Avcıkurt, 2004, McKercher ve Ho, 2006, Duran ve Özkul, 2012).

H₂: Turizmin ekonomik etkileri ile uzun dönem planlamaya ilişkin yerel halk tutumları arasında doğrudan ilişki vardır.

Yapılan araştırmalar, turizmin yerel halk için yeni iş olanakları, ürün ve hizmet fiyatlarının artışı vb. geniş bir ekonomik fayda çeşitliliğine sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla yerel halkın turizmden sağladığı ekonomik ekonomik fayda arttıkça uzun dönemde turizm gelişimine yönelik katkının da arttığı görülmektedir (Özdemir, 1992, Lankford ve Howard, 1994, Lindberg ve Johnson, 1997).

H₃: Yerel halkın turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik tutumları ile çevresel etkilerine yönelik tutumları arasında doğrudan bir ilişki vardır.

Araştırmacılar turizmin plansız geliştiği bölgelerde, yoğun turistik faaliyetlerden dolayı ortaya çıkan sosyal, kültürel ve çevresel bozulmanın yerel halk üzerinde kızgınlık ve nefrete giden bir seyir gösterdiğini belirtmektedirler (Greenwood, 1978; Holloway, 1994; Grisvold, 2004; Günlü, 2007; Rızaoğlu, 2003). Bunun yanında, yerel halk desteği ve faydasını ön plana alan turizm gelişim planlarında ise turizmden fayda sağlayan yerel halkın, bir turistik ürün olarak gördüğü sosyal, kültürel, çevresel ve mimari değerlerine daha fazla sahip çıktığı, kaybolmaya yüz tutmuş bazı değerleri ortaya çıkardığı ve koruyucu bir rol üstlendiği görülmektedir (Perdue, Long ve Allen, 1987; Rızaoğlu, 2003; Lea, 2001; Çakılcıoğlu, 2002, Duran ve Özkul, 2012).

H₄: Yerel halkın turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik olumlu tutumları, turizme yönelik uzun dönem planlama tutumunu artırır.

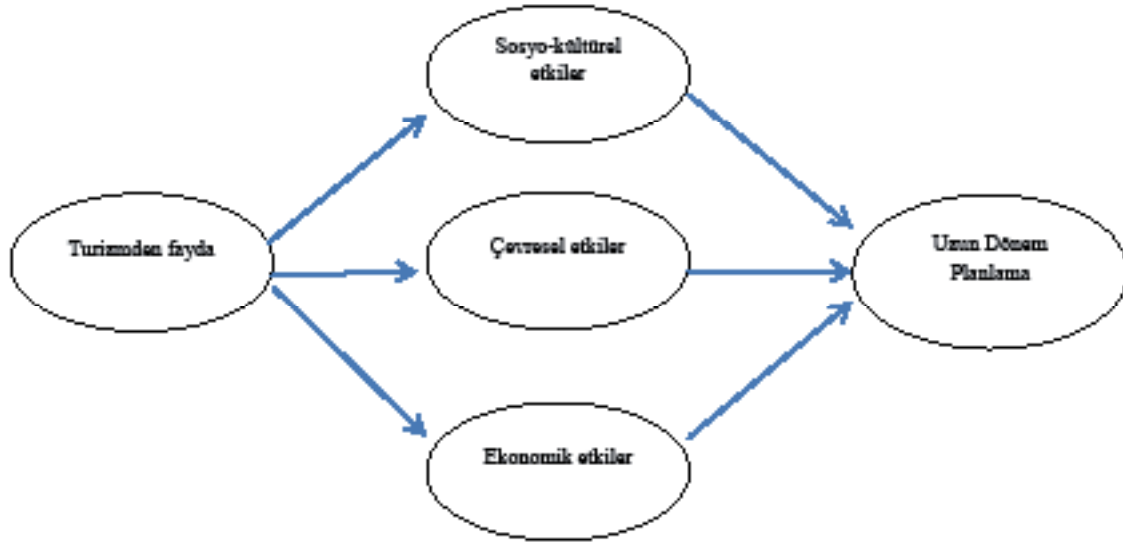
Turizmin yerel halk tarafından kendi kültürünü tanıtmaya, farklı kültürleri tanıma ve bundan gelir elde etme aracı olarak görülmesi, uzun dönem planlama çalışmaları açısından yerel halk desteğini beraberinde getirmektedir (Gürsoy vd., 2000; Jurrowski vd., 1997; Avcıkurt, 2003; Doğan, 2004).

H₅: Turizm eğitimi alan yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumları daha olumludur.

Turizm eğitimi olarak turizmle ilgili herhangi bir alanda çalışan ve buradan gelir elde eden yerel halkın turizme ve turizm gelişimine yönelik daha olumlu bir tutum sergiledikleri ve gelişim sürecini aktif olarak destekledikleri görülmektedir (Gümüş ve Özüpekce, 2009; Keogh, 1990; Perdue vd., 1990).

H₆: Turizmin sosyo-kültürel, çevresel ve ekonomik etkileri, turizm gelişimine yönelik uzun dönemli planlama yaklaşımlarını direkt olarak etkilemektedir.

Turizmin olumlu ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerine yönelik bilinç ve farkındalık düzeyi arttırıldıkça, turizm gelişimine yönelik daha olumlu bir tutum sergilendiği ve daha aktif destek sağlandığı görülmektedir (Avcıkurt, 2003, Smith, 2007, Duran, 2010).

Şekil 1: Araştırma Modeli

YÖNTEM

Araştırma kapsamında Bozcaada’da yaşayan yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla anket tekniği uygulanmıştır. Araştırmada anket tekniği yüz yüze gerçekleştirilmiştir. 2012 Mart - Mayıs dönemlerinde gerçekleştirilen ve yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesine yönelik olarak hazırlanmış olan anketlerde, yazında yapılmış olan çalışmalardan ve kavramsal çerçevede yer alan faktörlerden yola çıkılarak ortaya konan değişkenlerle ilgili varsayımlara yönelik açık ve kapalı uçlu sorular sorulmuştur. Kapalı uçlu sorularda 5’li Likert ölçeği kullanılmıştır. Anket soruları Suk, Choi ve Sırakaya (2005) tarafından yapılmış “Measuring Residents’ Attitude toward Sustainable Tourism: Development of Sustainable Tourism Attitude Scale” ile Besculides, Lee ve McCormick (2002) tarafından yapılmış olan “Residents perceptions of the cultural benefits of tourism” adlı çalışmalar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Adı geçen

çalışmalarda, Suk, Choi ve Sırakaya (2005) yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tutumlarının ölçülmesine dayalı bir ölçek ve bir ölçüm modeli geliştirilmiştir. Bu kapsamda 51 maddelik bir anket ölçeği geliştirilmiş ve sürdürülebilir toplumsal turizme yönelik yerel halk tutumlarını ölçmek amacıyla Teksas’ta küçük bir turistik kasabada 800 kişi üzerinde uygulanmıştır. Besculides, Lee ve McCormick (2002) ise turizmin kültürel faydalarına yönelik algıyı ölçmek amacıyla güneybatı Kolorado da yaşayan İspanyol ve İspanyol olmayan halk üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada İspanyol vatandaşların turizmin kültürel tanıtımı ve zenginliği artırıcı yönleriyle yüksek oranda fayda sağladığına yönelik algılarının İspanyol olmayanlara oranla daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Hazırlanmış olan anket formu 3 bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünü hane halkının demografik özelliklerini belirlemeye yönelik olarak hazırlanmış olan sorular oluşturmaktadır. İkinci bölüm ise 5’li Likert tipi ölçekle

hazırlanmış kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır. Bu bölümde katılımcıların turizm gelişimine yönelik tutumlarını ölçmeye yönelik 4 faktörden oluşan 42 adet kapalı uçlu soru bulunmaktadır. Anketin üçüncü bölümü ise yörenin hitap ettiği turizm türü, sahip olduğu turistik ürün tipi ve turizm gelişim sürecinin yönünün belirlenmesine yönelik açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünü oluşturan demografik sorular ile ikinci bölümünü oluşturan kapalı uçlu 5'li Likert ölçeğiyle hazırlanmış sorular SPSS 13 istatistiksel paket programı ve Lisrel 8,54 paket programı kullanılarak Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) ile analiz edilmiş ve araştırılmıştır. Anketin üçüncü bölümünü oluşturan açık uçlu soruların çözümünde ise içerik analizi yapılmıştır.

Örneklem ve Veri Toplama Tekniği

Bozcaada'da yaşayan yerel halkın yaşadığı hane sayısı araştırmanın ana kütesini oluşturmaktadır. Bozcaada 2.500 kişilik nüfusa sahiptir. Bu rakam ortalama 500 haneye tekabül etmektedir. Soru formları katılımcılara yüz yüze görüşme yöntemiyle doldurulmuştur. Anket tekniğinin uygulanması aşamasında katılımcıların yöredeki tüm sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel düzeyleri yansıtan hanelerden seçilmesine özen gösterilmiştir. Soru formlarının dağıtılmasında konu ile ilgili olarak eğitilen anketörler kullanılmış, anketörler sürekli olarak kontrol edilerek olası sorunların önüne geçilmeye çalışılmıştır. Dağıtılan soru formlarından 139 adet geri dönüş gerçekleşmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılanların % 40,3 ü kadın, %59,7'si ise erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların mesleki dağılımlarına bakıldığında, esnaf

(%18), memur (%28,1) ve işçilerin (%22,3) ile ağırlıkta olduğu görülmektedir. Katılımcıların %54'ü evli, %46'sı ise bekâr vatandaşlardan oluşmaktadır. Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde ise %37,4'lük bir kesimin lise ve dengi, %19,4'lük bir kesimin ön lisans, %18'lik bir kesimin lisans ve % 11,5'lik bir kesimin ise yüksek lisans ve doktora seviyesinde oldukları belirlenmiştir. Kalan kesim ise ilköğretim mezunu olduğunu beyan etmiştir. Katılımcıların ortalama aylık geliri 1763,78 TL ve yörede ortalama yaşama süresi 11,43 yıl olarak hesaplanmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirlik katsayısı yüksek bulunmuştur (Cronbach's Alpha =,809). Bu da araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirlik ve geçerlilik kıstaslarını karşıladığını göstermektedir. Buna ek olarak, yapısal eşitlik modeline başlamadan önce araştırmada kullanılan ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğinin ölçülmesi için gizli (latent) değişkenlerle bu değişkenlerin ilgili olduğu gözlenen değişkenler arasındaki uyumu gösteren uyum iyiliği indekslerinin belirlenmesi gerekmektedir. Eğer ölçüm modelinin uyum iyiliği indeksleri belirli kritik değerlerin altındaysa ölçüm modelinde bazı değişiklikler yapılır. Uyum iyiliği indeksleri kritik değeri aşan ölçüm modeli, bir sonraki aşamaya geçer. Bu aşamada yapı geçerliliği için doğrulayıcı faktör analizi (DFA), güvenilirlik için ise faktörlerin açıklanan varyans tahminleri ve faktörlerin güvenilirlik katsayıları kullanılır. Doğrulayıcı faktör analizinde model içinde kullanılacak gizli değişkenlerin doğruluk oranı araştırılarak her gizli değişkene ait gözlenen değişkenlerin gerçekten bağlı oldukları gizli değişkeni açıklayıp açıklamadığı ölçülür. DFA sonucunda gizli değişkenlerin ilgili gözlenen değişkenleri üzerindeki standardize faktör

yüklerinin 0.70'ten yüksek bir değer alması ve "t" değerinin de anlamlı olması gerekmektedir. Güvenilirlik için ise gizli değişkenlerin güvenilirlik katsayıların %70 in üzerinde, açıklanan varyans tahmin değerlerinin de % 50'nin üstünde olması beklenmektedir (Yuan vd., 2008).

Yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumlarını belirlemeye yönelik ölçeklerin ikinci düzey (Second Order) Doğrulamalı Faktör Analizleri yapılmıştır. Buna göre, turizmden fayda sağlama ölçeğinde $\chi^2/df=3,12$ ve $RMSA=0,80$ hesaplanmıştır. Sosyokültürel etkiler ölçeğinde $\chi^2/df= 3,46$ ve $RMSA= 0,86$ olarak hesaplanmıştır. Çevresel etkiler ölçeğinde $\chi^2/df=3,05$ ve $RMSA=0,85$, ekonomik etkiler ölçeğinde $\chi^2/df=3,22$ ve $RMSA= 0,83$ ve uzun dönem planlamaya ilişkin ölçekte ise $\chi^2/df=3,02$ ve $RMSA=0,86$ olarak elde edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar, ölçekler kapsamında DFA sonuçlarının kabul edilebilir olduğunu göstermektedir.

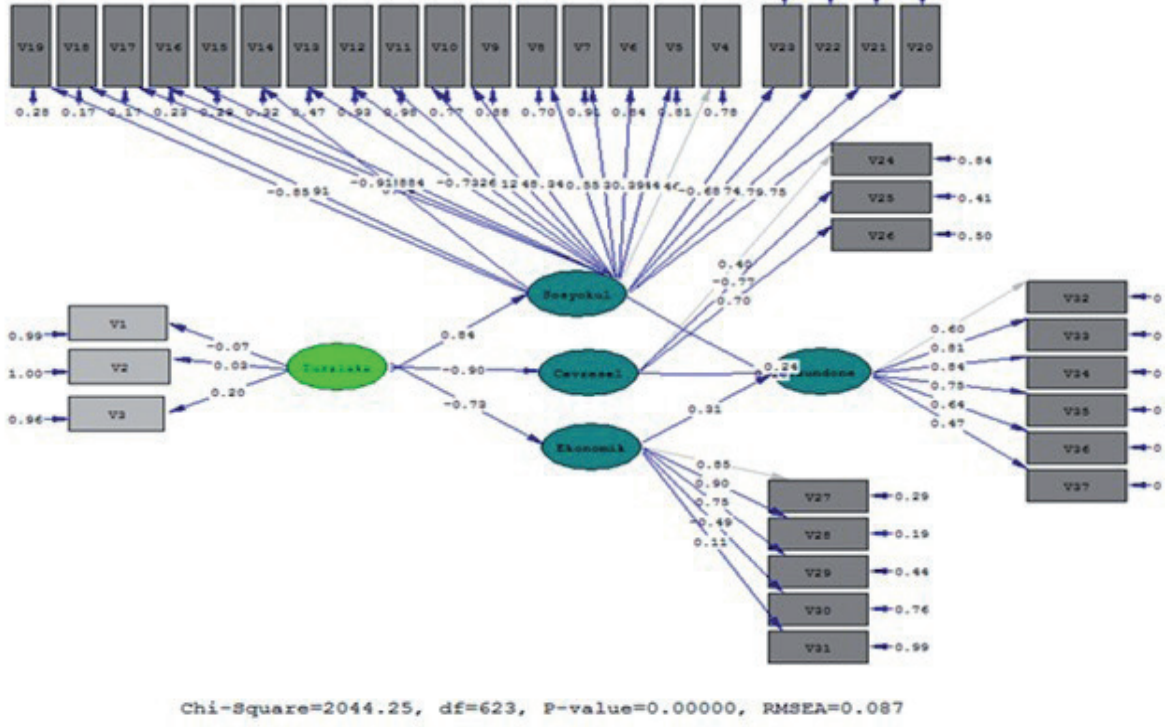
Araştırmanın genel ölçüm modeline yine Lisrel 8.54 programı vasıtasıyla doğrulamalı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Araştırmada kurulan

yapısal eşitlik modelinin sınanmasında elde edilen uyum iyiliği indeksleri, ölçüm modelinin yüksek uyumlu olduğunu göstermiştir ($\chi^2= 2044,25$; $CFI=d.f.= 623$; $\chi^2/d.f.= 3,28$; $P\text{-value}= 0,000$; $RMSA= 0,087$; $NFI = 0,92$; $NNFI = 0,94$; $PNFI = 0,86$; $CFI = 0,94$; $IFI= 0,94$, $RFI = 0,91$, $RMR= 0,073$). Bozcaada'da yaşayan yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumlarının ölçümüne yönelik oluşturulan yapısal model Şekil 2'deki gibidir. Şekil 2, standartlaştırılmış çözümü göstermektedir. Bozcaada'da yaşayan yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumları yapısal modelinde yer alan tüm ilişki katsayıları (Pathlar) istatistiksel açıdan $p < 0,01$ anlam düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Yapısal modelde elde edilen ilişkiler t istatistiği ile sınanmıştır. En küçük t değeri turizmin çevresel etkileri gizli değişkeninde $t=1,66$ olacak şekilde elde edilmiştir.

Yapısal eşitlik modellemesi sonucunda elde edilen parametre tahminleri ve hipotez sonuçları Tablo1'de verilmiştir. Araştırmada kurulan tüm hipotezler doğrulanmıştır.

Tablo1: Hipotezler, standart parametre tahmin değerleri ve t değerleri

Hipotezler	Faktörler arası ilişkiler	Standartlaştırılmış parametre tahmin değeri	t değeri
H1	Turizm gelişimi – Sosyokültürel	0,34	2,66
H2	Turizm gelişimi - Çevresel	0,35	1,66
H3	Turizm gelişimi - Ekonomik	0,21	2,47
H4	Sosyokültürel – Turizm fayda	0,64	4,66
H5	Ekonomik- Turizm fayda	0,52	3,48
H6	Çevresel – Turizm fayda	0,60	4,28

Şekil 2: Yerel halkın turizm gelişimine yönelik tutumları yapısal modeli

Şekil 2’de de görüldüğü üzere, yerel halkın turizmden fayda elde ettikçe turizmin sosyo-kültürel, çevresel ve ekonomik etkilerini olumlu algıladıkları ve bu kapsamda sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik uzun dönem planlamaya yönelik olumlu bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Bu kapsamda turizmden fayda sağlayan halkın turizmin faydalarına yönelik algı ve tutumlarındaki bir birimlik artış, turizmin olumlu sosyo-kültürel etkilerine yönelik algı ve tutumlarda 0,64 birim artışa neden olmaktadır. Benzer şekilde turizmden fayda sağlayan yurttaşların turizmin faydalarına yönelik algı ve tutumlarındaki bir birimlik artış, turizmin olumlu çevresel etkilerine yönelik algılarda 0,60 birimlik artışa neden olmaktadır. Turizmden fayda

sağlayan yerel halkın turizmin olumlu etkilerine yönelik algılarındaki bir birimlik artış, turizmin ekonomik etkilerine yönelik 0,52 birimlik artışa neden olmaktadır.

Turizmin olumlu sosyo-kültürel etkilerine yönelik her bir birimlik artış, turizm gelişimine yönelik uzun dönem planlama algı ve tutumunda 0,34 birimlik artışa neden olmaktadır. Bunun yanında turizmin ekonomik etkilerine yönelik her bir birimlik olumlu tutum da yine uzun dönem planlamaya yönelik olumlu tutumda ve destekte 0,21 birimlik artışa neden olmaktadır. Son olarak turizmin olumlu çevresel etkilerine yönelik algı ve tutumdaki her bir birimlik artış uzun dönem planlama ve sürdürülebilir turizm gelişimine yö-

nelik olumlu tutumda 0,35 birimlik artışa neden olmaktadır.

Elde edilen sonuçlar, alan yazında yapılmış olan çalışma sonuçlarıyla ve bu kapsamda kurulmuş olan hipotezlerle uyumaktadır. Sonuçlar turizmden dolayı ya da doğrudan fayda sağlayan yerel halkın turizmin olumlu etkilerini artırıcı ve olumsuz etkilerini azaltıcı sürdürülebilir gelişim planlarına ve projelerine olumlu baktığını ve destek verdiğini göstermektedir.

Anketlerin son bölümünü oluşturan açık uçlu sorulara verilen cevapların çözümünde içerik analizinden faydalanmıştır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır. Bu amaçla, görüşme, gözlem ya da dokümanlar yoluyla elde edilen araştırma verileri dört aşamada analiz edilir. Bunlar; verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamalarıdır (Huberman ve Miles, 2002). Bu kapsamda soru formlarındaki açık uçlu sorulara verilmiş olan cevaplar tek tek okunmuş ve her bir soru bir temayı oluşturacak şekilde bu temalar çerçevesinde kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Yapılmış olan kodlamalar daha sonra iki uzamana tekrar kodlanmış ve benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuç içerik analizinde kullanılan tekniğin yeterince güvenilir olduğunu göstermektedir. Tablo 2, açık uçlu sorular kapsamında yapılmış olan temalar çerçevesinde gruplandırılan kodlamaları ve bu kodlamaların görüşülen kişilerce cevaplamalarda tercih edilme sıklığını vermektedir.

Tablo 2: Temalar ve kodlamaların katılımcılara göre dağılımı

Temalara göre kod listesi	Kodlanma sayısı
Turistik ürünler	
Yerel tatlar	112
Tarihsel unsurlar	99
Rüzgar sörfü	110
Özgün kültür	87
Deniz-güneş-kum	102
Festivaller	118
Ziyaret edilme nedeni	
Deniz-güneş-kum	101
Eğlence	120
Festivaller	117
Ekolojik yapı ve ürünler	112
Geliştirilmesi gerekenler	
Turist yerel halk iletişimleri	44
Yerel halkın bilinç düzeyi	58
Alt ve üst yapı	90
Tanıtım	88
Öncelikler	
Deniz-güneş-kum	58
Tarihsel yerler	51
Kültürel unsurlar	100
Özgün mimari	78
Festivaller	121
Korunması gerekenler	
Deniz-güneş-kum	67
Tarih	42
Kültür	128
Mimari	108
Doğal çevre	97

Tablo 2’de de görüldüğü üzere katılımcılar, Bozcaada’nın sahip olduğu turistik çekicilikleri yerel tatlar, tarihsel unsurlar (özen yerleri, tarihi evler ve yapılar vb.), rüzgâr sörfü, adaya özgü

bozulmamış kültür, deniz-güneş-kum üçlüsü ve adada düzenlenen çeşitli festivaller olarak kodlanmışlardır. Yapılan kodlamalar adanın turistik çekiciliklerinin başında ada kültürü, bu kapsamda oluşmuş yerel tatları ve adada düzenlenen festivallerin geldiğini, bunu ilçenin doğal güzellikleri, tarihsel zenginlikleri ve deniz-güneş-kum üçlüsünün izlediğini göstermektedir. Adanın turistlerce ziyaret edilme nedeni teması çerçevesinde festivaller ve bunlar çerçevesinde oluşan eğlence olanakları katılımcılarca yoğun olarak kodlanmış, bunu deniz-güne-kum ve adanın doğal güzellikleri izlemiştir. Katılımcılar, ada turizminin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla geliştirilmesi gereken unsurlar kapsamında öncelikle adanın sahip olduğu alt ve üst yapının düzeltilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bunu adaya nitelikli turistin gelmesini sağlayacak tanıtım olanaklarının yaratılması ve geliştirilmesi gerektiği yönündeki düşünceler izlemiştir. Katılımcılar, adanın turizmdeki öncelikleri kapsamında deniz-güneş-kum üçlüsünü 58 kez birinci sıraya koymuşlar, tarihsel unsurları 51, kültürel unsurları 100, adanın sahip olduğu özgün mimariyi 78 ve festivalleri 121 kez birinci sıraya koymuşlardır. Diğer katılımcılar herhangi bir sıralamada bulunmamışlardır. Katılımcılar adada sürdürülebilir turizm gelişiminin sağlanması için korunması gereken unsurlar içinde ise yine özellikle ada kültürünü ve mimarisini yoğun olarak kodlamışlardır. Bunu adanın sahip olduğu doğal güzelliklerin ve tarihinin korunması izlemektedir.

Alan yazında yapılmış olan pek çok araştırmaya paralel olarak, bu araştırma da Bozcaada'da sürdürülebilir turizm gelişiminin sağlanmasında yerel halk desteğinin önemli bir unsur olduğunu göstermektedir. Adanın sahip olduğu turistik ürünlerin çeşitlendirilmesi, kaybolan değerlerin ortaya

çıkartılması, mevcut değerlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve turizme sunulması, yörede turizm gelişim sürecine aktif katılımı sağlanabilecek tüm dinamiklerin işbirliği ile mümkündür. Bu da sektör, kamu, sivil toplum kuruluşları kadar yerel halkın da desteğini ve aktif katılımını gerektirmektedir.

SONUÇ

Turizm gelişim süreçlerinde yerel halkın turiste ve turizme yönelik algılarının ve tutumlarının belirlenmesi, daha sonraki dönemlerde ortaya çıkabilecek sorunların çözülmesi açısından da önemli bir konudur. Turist yerli karşılaşmalarında ortaya çıkan pek çok sorun, destinasyonda yaşayan yerel halkın turizme yönelik bilgi ve farkındalık düzeyinin düşük olmasından, turizmden herhangi bir fayda sağlayamayacak kadar gelişim sürecinden soyutlanmasından ve serece aktif katılımının engellenmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum, uzun dönemde hem yerli-turist ilişkileri bağlamında hem yörenin sunduğu turistik ürünün sürdürülebilirliği bağlamında önemli sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle, yerel halkın turizme ve turizm gelişimine yönelik algılarının ve tutumlarının belirlenmesi, gelişim sürecine aktif olarak katılımlarının sağlanması ve bu sürece desteklerinin sağlanması konusu, araştırmacılarca pek çok kez araştırılmış ve yeni destinasyonlar turizme açıldıkça da araştırılması gereken bir sorunsaldır.

Araştırma kapsamında yapılmış olan uyum iyiliği indekslerine bakıldığında, model bir bütün olarak elde edilen verilere yüksek derecede uyum sağlamış ve önerilen hipotezlerin tamamı kabul edilmiştir. Araştırma kapsamındaki denekler açısından bakıldığında, turizmden doğrudan ya da dolaylı olarak fayda sağlayan katılımcıların, turizmin

sosyo-kültürel, çevresel ve ekonomik faydalarını, maliyetlerinden daha ön planda gördükleri ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu katılımcılar, uzun dönem planlamaya dayalı sürdürülebilir bir turizm gelişim sürecine aktif olarak destek olmaya daha yatkındırlar. Bu durum, sosyal değişim teorisinde de belirtildiği üzere, turizmden fayda sağlamanın ilgili tüm süreçlere aktif olarak katılımı ve desteği beraberinde getirdiğini göstermektedir. Yapılmış olan araştırma sonuçları, Duran ve Özkul'un (2012) Akcakoca'ya yönelik olarak yaptıkları araştırma sonuçlarıyla benzerlik sergilemektedir. Bu durum, sosyal değişim teorisi kapsamında yerel halk tutumlarının benzer turistik ürün yapısına ve çeşitliliğine sahip anakara ve adalarda yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik benzer bir tutum sergilediğini göstermektedir. Dolayısıyla sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik yerel halk desteğinin sağlanmasının turizmden elde edilen gelirlerle ve gelişim sürecine yerel halk katılımının tam ve etkin bir şekilde sağlanmasıyla mümkün olacağını belirtmek mümkündür.

Elde edilen bu veriler, yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişim sürecine desteğini arttırmaya dönük olarak, gelişim sürecinin her aşamasında yerel halkın merkezde olduğu kapsamlı bir paydaş işbirliğinin sağlanmasının önemini ortaya çıkarmaktadır. Etkin bir paydaş işbirliği, yörede yaşayan ve turizm gelişim sürecinden etkilenen ve aynı zamanda gelişim sürecini etkileyen tüm kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının katılımını gerektirmektedir. Dolayısıyla yöre ihtiyaçları, kaygıları, ve sorunları düzeyinde yetkin paydaşların katılımı gelişim sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinin ve yerel halk faydasının ve katkısının optimum seviyelere yükseltilmesinin de anahtarı niteliğindedir. Çalışma yerel halk tutumlarının soyut ve somut

değerler üzerinde farklı boyutlarda etkilendiğini de göstermektedir. Bu bağlamda yörede yapılacak yatırımlarda, toplumsal, kültürel, mimari ve doğal çevrenin tahrip edilmemesine özel gösterilmesi, yerel dokuya uygun yatırımların teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu durum, yörede yapılacak yatırımlarda, yerel halk faydasının ön planda tutulmasını sağlayacağı gibi, kendisi de aynı zamanda bir turistik ürün olabilecek olan yerel halkın sürece aktif katılımını ve destek vermesini de sağlayacaktır.

Yörede turizm gelişim sürecinde yerel halkın turizm bilincinin ve farkındalığının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu kapsamda özel sektör, Sivil Toplum Kuruluşları (STK), üniversite ve kamu kurumları işbirliği kurulması oldukça önemlidir. Buna ek olarak, yapılacak yatırımlarda çevresel etki değerlendirmesine (ÇED) önem verilmesi, bu değerlendirmenin objektif kriterler çerçevesinde yapılarak yerel halk nezdinde şüpheye yer verilmemesine özen gösterilmesi, yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişim sürecine aktif katılımının sağlanması açısından önemlidir.

KAYNAKLAR

- AKOVA, O., (2006).** Yerel Halkın Turizmin Etkilerini Algılamalarına ve Tutumlarına Yönelik bir Araştırma, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt. 1, sayı. 2, 1-17.
- AKIŞ, S., PERİSTANIS, N., WARNER, J., (1996).** Residents' Attitudes to Tourism Development: the Case of Cyprus, *Tourism Management*, 17(7), pp. 481-494.

- ANDERECK, K.L., VALENTINE, K.M., KNOPE, R.C., VOGT, C.A., (2005).** Residents' Perceptions of Community Tourism Impacts. *Annals of Tourism Research*, vol. 32, no. 4, pp. 1056-1076.
- AP, J., (1992).** Residents' Perceptions on Tourism Impacts, *Annals of Tourism Research*, vol. 19, no. 4, pp. 665-690.
- ASSANTE, M.L., WEN, I.H., LOTTIG, K., (2010).** An Empirical Assessment of Residents' Attitudes for Sustainable Tourism Development: A Case Study of O'ahu, Hawai'i. *Journal of Sustainability and Green Business*, pp. 2-27.
- AVCIKURT, C., (2003).** *Turizm Sosyolojisi: Turist, Yerel Halk Etkileşimi*. Detay Yayıncılık. I. Baskı, Ankara.
- BELISLE, F.J., HOY, D.R., (1980).** The Perceived Impact of Tourism by Residents: A Case Study in Santa Marta, Columbia. *Annals of Tourism Research*, vol. 7, no. 1, pp. 83-101.
- BERRY, S. Y. R., (1999).** Collecting Data by In-Depth Interviewing. *British Educational Research Association Annual Conference*, Brighton, September 2-5.
- BESCUIDES, A., LEE, E.M., MCCORMICK, J.P., (2002).** Residents' Perceptions of the Cultural Benefits of Tourism, *Annals of Tourism Research*, Vol, 29, No. 2, pp. 303-319.
- BRIGUGLIO, L., BRIGUGLIO, M., (1996).** Sustainable Tourism in the Maltese Islands, in: Briguglio L, Butler, R., Harrison, D., and Leal Filho, W. (eds). *Sustainable Tourism in Islands and Small States: Case Studies*, 1'sth edn, Pinter, Londorm, pp: 162-179.
- BROUGHAM, J.E., BUTLER, R.W., (1981).** A Segmentation Analysis of Resident Attitudes to the Social Impact of Tourism. *Annals of Tourism Research*, vol. 8, pp. 569-590.
- CENGİZ, E., KIRKBİR, F., (2007).** Yerel Halk Tarafından Algılanan Toplam Turizm Etkisi ile Turizm Desteği Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapısal Bir Model Önerisi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, ss. 19-37.
- CRANO, W. D., (2002).** *Principles and Methods of Social Research*. Lawrence Erlbaum Associates, USA.
- ÇAKILCIOĞLU, M., (2002).** *Sürdürülebilir Kalkınma İçin; Sürdürülebilir Turizm*. <http://www.kentli.org/makale/kalkinma.htm>, Erişim: 18.10.2007.
- ÇAVUŞ, Ş., TANRISEVDİ, A., (2002).** Residents' Attitudes toward Tourism: A Case Study of Kusadası, Turkey, *Tourism Analysis*, 7, (3-4), 259-268.
- DAVIS, D., ALLEN, J., COSENZA, R.M., (1988).** Segmenting Local Residents by their Attitudes, Interests, and Opinions toward Tourists. *Journal of Travel Research*, vol. 27, no. 2, pp. 2-8.
- DELAMERE, T.A., WANKEL, M.L., HINCH, T.D., (2001).** Development of a Scale to Measure Resident Attitudes toward the Social Impacts of Community Festivals, Part1: Item generation and Purification of the Measure, *Event Management*, vol. 7, pp. 11-24.
- DOĞAN, H. Z., (2004).** *Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri*. Detay Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara.

- DOXEY, G.V., (1975).** *A Causation Theory of Visitor-Resident Irritants, Methodology, and Research Inferences.* Sixth Annual Conference Proceedings of the Travel REsearch Association. San Diego, CA: Travel and Tourism Research Association, pp. 195-198.
- DURAN, E., (2011).** Turizm, Kültür ve Kimlik İlişkisi; Turizmde Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Sürdürülebilirliği, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, yıl. 10, sayı. 19, ss. 291-313.
- DURAN, E., (2010).** *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Korunması: Gökçeada Örneği,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- DURAN, E., ÖZKUL, E., (2012).** Residents' attitudes toward tourism development: A structural model via Akcakoca sample, *International Journal of Human Sciences.* Vol. 9, No. 2. pp - 500-520.
- EUROPEAN ISLAND AGENDA, (1997).** *Agreements,* First European Conference on Sustainable Island Development, Menorca.
- FALCON, J.M.G., MUNOZ, D.M., (1999).** Sustainable Tourism Development in Islands: a Case Study of Gran Canaria, *Business Strategy and the Environment,* 8, 336-357.
- GREENWOOD, D.J., (1978).** *Culture by the Pound: an Anthropological Perspective on Tourism as Cultural Commoditization.* Hosts and Guests: The Anthropology of Tourism, 1st edn. *University of Pennsylvania Press:* Philadelphia.
- GRISWOLD, W., (2004).** *Cultures and Societies in a Changing World.* Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press.
- GÜMÜŞ, N., ÖZÜPEKÇE, S., (2009).** Foça'da turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerine yönelik yerel halkın görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi,* Cilt. 6, sayı. 2, ss. 398-417.
- GÜNLÜ, E., (2007).** *Turizm Sosyolojisi ve Turistik Tüketici Davranışları.* Editör. Orhan İçöz. Genel Turizm: Turizmde Temel Kavramlar ve İlkeler. S. 167-180, Turhan Kitabevi, Birinci Basım, Ankara.
- GÜRSOY, D., JUROWSKI, C., UYSAL, M., (2002).** Resident Attitudes; A Structural Modeling Approach, *Annals of Tourism Research,* Vol. 29, No. 1, pp. 79-105.
- GÜRSOY, D., JUROWSKI, C., (2002).** Resident Attitudes in Relation to Distance from Tourist Attractions. <http://www.ttra.com>, Erişim, Haziran 2010.
- GÜRSOY, D., CHEN, J.S. YOON, Y., (2000).** Using Structural Equation Modeling to Assess the Affects of Tourism Impact Factors and Local Residents Support for Tourism Development. *Annual Conference Proceedings of the Travel and Tourism Research Association.* Boise ID:TTRA, pp. 243-250.
- HARRIL, R., (2004).** Residents' Atitudes toward Tourism Development: A Literature Review with Implications for Tourism Planning, *Journal of Planning Literature,* Vol. 18, No. 1, pp. 2-16.

- HARRILL, R., POTTS, D. T., (2003).** Tourism Planning in Historic Districts: Attitudes toward Tourism Development in Charleston, *Journal of the American Planning Association*, vol. 69, no. 3, pp. 233-244.
- HOLLOWAY, J. C. (1994).** *The Business of Tourism*. Harlow: Addison Wesley, Longman Ltd, 4th Edition: London.
- HUBERMAN, A., MILES, B. M., (2002).** *The Qualitative Researcher's Companion*, Sage Publications Inc. Thousand Oaks: California.
- INSKEEP, E., (1991).** *Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Approach*, New York: Van Nostrand Reinhold.
- JAFARI, J., (2001).** *The Scientification of Tourism*. In: S. Valene; B. Maryan, Eds. Hosts and Guests Revisited: Tourism Issues of the 21st Century (pp.28-41). New York: Cognizant Communication Corporation.
- JUROWSKI, C., UYSAL, M., WILLIAMS, R.D., (1997).** A Theoretical Analysis of Host Community Resident Attractions to Tourism. *Journal of Travel Research*, vol. 36, no. 2, pp. 3-11.
- JUROWSKI, C., (1994).** The Interplay of Elements Affecting Host Community Resident Attitudes toward Tourism: A Path Analytic Approach. *Phd. Dissertation in Hospitality and Tourism*, Virginia Polytechnic Institute and State University.
- KEOGH, B., (1990).** Resident Recreationists' Perceptions and Attitudes with Respect to Tourism Development. *Journal of Applied Recreation Research*, vol. 15, no. 2, pp. 71-83.
- KITNUNTAVIWAT, V., TANG, C. S. J., (2008).** Residents' Attitudes, Perception and Support for Sustainable Tourism Development, *Tourism and Hospitality Planning & Development*, Vol. 5, No. 1, 45-60.
- LANKFORD, V. HOWARD, D., (1994).** Developing a Tourism Impact Attitude Scale, *Annals of Tourism Research*, vol. 21, pp. 121-139.
- LEA, J., (2001).** *Tourism and Development in the Third World*. Routledge, London and New York.
- LINDBERG K., JOHNSON, L.R., (1997).** Modeling Resident Attitudes Toward Tourism, *Annals of Tourism Research*, Vol. 24, No. 2, pp. 402-424.
- LIU, J., PAULINE, C., SHELDON J, VAR, T., (1987).** Resident Perception of the Environmental Impacts of Tourism, *Annals of Tourism Research*, vol. 14, pp. 17-34.
- LOCKHART, D.G., DARAKAKIS-SMITH, D., SCHEMBRI, J., (1993).** *The Development Process in small Island States*, Routledge, London.
- LONG, P.T. PERDUE, R.R., ALLEN, L., (1990).** Rural Resident Tourism Perceptions and Attitudes by Community Level of Tourism. *Journal of Travel Research*, vol. 28, no. 3, pp. 3-9.
- MASON, P., CHEYNE, C., (2000).** Residents' Attitude to Proposed Tourism Development. *Annals of Tourism Research*, vol. 27, pp. 391-411.
-

- MCGEHEE, N.G., ANDERECK, K.L., (2004).** Factors Predicting Rural Residents' Support of Tourism, *Journal of Travel Research*, vol. 43, no. 2, pp. 131-140.
- MCGEHEE, N.G., ANDERECK, K.L., VOGT, A.C., (2002).** An Examination of Factors Influencing Resident Attitudes Toward Tourism In Twelve Arizona Communities, <http://www.ttra.com>, Erişim, Aralık, 2011.
- MCKERCHER, B., HO, P. S. Y., (2006).** Assessing the Tourism Potential of Smaller Cultural and Heritage Attractions. *Journal of Sustainable Tourism*, Vol. 15, No. 5. pp. 473-488.
- MCINTYRE, G., (1993).** *Sustainable Tourism Development: Guide for Local Planners*. Madrid, Spain: World Tourism Organization.
- ÖZDEMİR, M., (1992).** *Turizmin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri*. Kök-Sav Yayınları: Ankara.
- PERDUE, R.R., LONG, P.T., ALLEN, L., (1987).** Rural Resident Tourism Perceptions and Attitudes, *Annals of Tourism Research*, vol. 14, pp. 586-599.
- PRENTICE, R., (1993).** Community-Driven Tourism Planning and Residents' References, *Tourism Management*, vol. 14, pp. 218-227.
- RAJOTTE, F., (1980).** Tourism in the pasific, in: Rajotte, F., and Crocombe, R. (eds), *Pasific Tourism – as Islanders*, University of South Pasific, Fiji. Pp. 1-14.
- ROTHMAN, R.A., (1978).** Residents and Transients: Community Reaction to Seasonal Visitors. *Journal of Travel Research*, vol. 16, no. 3, pp. 8-13.
- RIZAOĞLU, B., (2003).** *Turizm Davranışı*. Detay Yayıncılık, II. Baskı, Ankara.
- SMITH, K. M., (2007).** *Towards a Cultural Planning Approach to Regeneration*. Editör: Smith, K. M. Tourism, Culture and Regeneration. P. 1-12. CAB International. Cromwell Press: Trowbridge.
- SUK, H., CHOI, C., SIRAKAYA, E., (2005).** Measuring Residents' Attitude toward Sustainable Tourism: Development of Sustainable Tourism Attitude Scale, *Journal of Travel Research*, Vol.43, pp. 380-394.
- TUREMEZ, Y., KALPAKLIOĞLU N. U., (2008).** "Bozcaada'da Turistik Urun Gelistirme ve Cesitlendirme Üzerine Bir Çalışma", Canakkale Đli Değerleri Sempozyumu, s. 59-69, Canakkale.
- USAL, A., KUŞLUVAN, Z., (2002).** *Davranış Bilimleri; Sosyal Psikoloji*. Barış Yayınları, Fakülteler Kitabevi, İzmir.
- VAR, T., KENDALL, K.W., TARAKÇIOĞLU, E., (1985).** Resident Attitudes Toward Tourists in a Turkish Resort Town, *Annals of Tourism Research*, vol. 12, no. 4, pp. 652-658.
- VESEY, C.M. DIMANCHE, F., (2000).** Urban residents' perceptions of tourism and its impacts, *Unpublished Manuscript*, University of New Orleans, LA.
- YILMAZ, V., (2004).** Consumer Behaviour of Shopping Center Choice. *Social Behaviour and personality*, vol. 32, no. 8, 783-790.

- YUAN, J.J., MORRISON, A.M., CAI, L.A., LINTON, S., (2008).** A Model of Wine Tourist Behaviour: A Festival Approach. *International Journal of Tourism Research*, vol. 10, pp. 207-219. http://www.bozcaada.gov.tr/default_B0.aspx?content=1009 (Bozcaada Kaymaklığı), Erişim Tarihi: 30.08.2012
- WANG, Y., PFISTER, E.R., MORAIS, B.D., (2006).** Residents' attitudes toward Tourism Development: A Case Study of Washington, NC, *Proceedings of the Northeastern Recreation Research Symposium*, pp. 411-418.